

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
щодо проведення освідування особи
та відібрання зразків для експертизи

Рішення, внесені до ЄДРСР,
з 2018 року по липень 2024 року

ЗМІСТ

1. Освідування особи	4
2. Отримання зразків для експертизи	6
3. Надання доступу до медичної документації для проведення експертизи	12
4. Відібрання біологічних зразків	15
4.1. Відібрання біологічних зразків за постановою прокурора	17
4.2. Відібрання біологічних зразків без захисника	18
4.3. Відібрання біологічних зразків без понятих	19
4.4. Відібрання біологічних зразків у трупа	20
5. Змиви з рук	21
5.1. Змиви з рук під час огляду місця події	21
5.2. Змиви з рук під час затримання	21
5.3. Змиви з рук під час обшуку	22
6. Відібрання біологічних зразків для встановлення стану алкогольного сп'яніння	23

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВС	Верховний Суд
ДТП	дорожньо-транспортна пригода
ЄРДР	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗУ	Закон України
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
НСРД	негласні слідчі (розшукові) дії

1. Освідування особи

На переконання сторони захисту освідування засудженого відбулося з порушеннями, оскільки матеріали кримінального провадження не містять його добровільної згоди на проведення зазначеної слідчої дії.

Верховний Суд зазначив, що відповідно до ч. 3 ст. 241 КПК (в редакції ЗУ № 4651-VI від 13.04.2012) перед початком освідування особи, яка підлягає освідуванню, пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно пройти освідування, а в разі її відмови освідування проводиться примусово. Постановою прокурора було постановлено провести освідування особи з метою виявлення на його тілі та одязі слідів кримінального правопорушення, з якою у письмовому вигляді засуджений був ознайомлений. В ході перегляду технічних засобів, на яких було зафіксовано освідування, місцевий суд встановив, що засуджений добровільно пройшов освідування, а будь-який примус до нього з боку працівників правоохоронного органу не застосовувався. Окрім цього, правила ст. 241 КПК не передбачають, аби добровільна згода особи на освідування була виражена у письмовій формі. З огляду на викладене, Суд вважає необґрунтованими доводи сторони захисту про порушення положень ч. 3 ст. 241 КПК під час освідування засудженого.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 23.04.2024 у справі № 726/776/17 (провадження № 51-8212км18) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118689047>.

У вимогах касаційної скарги сторона захисту зазначає, що під виглядом освідування було проведено особистий обшук особи, яка не набула статусу підозрюваного, а тому отримані в результаті зазначених слідчих дій докази є недопустимими.

Верховний Суд зазначив, що на момент проведення освідування засуджений був фактично затриманим, що він визнає у своїй скарзі, тому відповідно до ч. 1 ст. 42 КПК був підозрюваним у цьому провадженні. Крім того, процедура освідування була здійснена на підставі постанови прокурора та за добровільної згоди особи в присутності двох понятих. У цьому ж протоколі відображено відомості про вилучення предметів, які знаходились в кишенях у засудженого. Суд погоджується з тим, що такі дії виходять за межі освідування і становлять собою особистий обшук. Однак Суд уже неодноразово зазначав, що особистий обшук є складовою процесу затримання і, таким чином, законне затримання саме собою дає підстави для проведення особистого обшуку. На цій підставі Суд відхиляє довід про недопустимість відомостей, що містяться в протоколі освідування.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 17.01.2023 у справі № 648/1543/15-к (провадження № 51-4767км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108606087>.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що людина не може бути предметом огляду, а тому слідчий під час огляду покупця при проведенні НСРД здійснив фактично освідування, й при цьому не дотримався вимог ст. 241 КПК.

Верховний Суд вказав, що метою проведення огляду є виявлення та фіксація відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення. Разом з тим, метою освідування є виявлення на тілі підозрюваного, свідка чи потерпілого слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет. З наявного в матеріалах кримінального провадження протоколу огляду покупця слідує, що слідчим було проведено огляд громадянина, якого за постановою прокурора було залучено як конфіденційну особу із зміненими відомостями про неї для проведення оперативної закупки наркотичних засобів та психотропних речовин (зафіксовано в чому він був одягнений, з'ясовано про наявність сторонніх речей та грошових купюр). При цьому під час проведення даної слідчої дії покупцю для проведення оперативної закупки наркотичних засобів та психотропних речовин було видано грошові кошти. Таким чином, дії слідчого не були пов'язані з освідуванням особи у контексті ст. 241 КПК, тому доводи захисника про протилежне є неспроможними.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 16.01.2024 у справі № 438/22/22 (провадження № 51-3146км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116388802>.

За доводами сторони захисту, зокрема, результати освідування засудженого мають бути визнані недопустимим доказом з огляду на відсутність захисника при проведенні зазначеної слідчої дії.

Верховний Суд зазначив, що процесуальним законом не передбачено забезпечення обов'язкової участі захисника під час проведення освідування. При цьому освідування було проведено на підставі постанови прокурора, що відповідає вимогам ст. 241 КПК, за правилами якої здійснюється ця слідча дія.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 02.11.2023 у справі № 333/1640/18 (провадження № 51-38км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114790023>.

Сторона обвинувачення у доводах касаційної скарги посилається на те, що суди необґрунтовано визнали недопустимим доказом постанову прокурора про освідування особи, й, відповідно, речові докази, вилучені під час його

проведення з тих підстав, що зазначена постанова не містила дату винесення, а вписав дату слідчий безпосередньо у день проведення освідування.

На думку Верховного Суду, не є слушними висновки судів першої та апеляційної інстанції про недопустимість речових доказів, вилучених під час освідування, а також висновків експертів відповідно. Як установили суди, освідування було проведено на підставі постанови прокурора з метою виявлення на тілі особи слідів кримінального правопорушення. Під час освідування були присутні поняті та співробітники поліції. Протокол освідування підписано всіма учасниками слідчої дії, від яких жодних зауважень щодо його змісту не надходило. Суди у своїх рішеннях також не зазначили, яким чином відсутність дати у постанові прокурора свідчить про порушення фундаментальних прав і свобод особи або ж ставить під сумнів сам факт її винесення.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 31.08.2022 у справі № 345/3956/18 (провадження № 51-1009км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106053025>.

2. Отримання зразків для експертизи

У касаційній скарзі захисник посилається на те, що висновок експерта є недопустимим доказом, оскільки зразки голосу, які містяться на картах пам'яті та оптичному диску, є біологічними зразками, проте були відібрані з порушенням вимог статей 241, 245 КПК.

Верховний Суд вказав, що згідно з ч. 1 ст. 245 КПК у разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. Відповідно до ч. 3 зазначеної статті відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 цього Кодексу. На думку Суду, твердження сторони захисту про те, що положення ст. 245 КПК слід тлумачити з урахуванням практики ЄСПЛ («П. Г. та Дж. Х. (P. G. and J. H.) проти Сполученого Королівства», заява № 44787/98, рішення від 25.09.2001, § 80), є необґрунтованими. Так, у згаданій вище справі ЄСПЛ розглядав твердження заявників про підступний спосіб, у який були отримані зразки голосу (шляхом таємного прослуховування), чим, на їх думку, було порушено привілей особи не свідчити проти себе. Вирішуючи це питання ЄСПЛ дійшов висновку, що названий привілей не було порушено, оскільки предметом дослідження був не зміст розмови, а об'єктивні ознаки голосу. Саме в цьому контексті ЄСПЛ порівняв зразки голосу з іншими фізичними чи об'єктивними зразками. Отже, ці твердження ЄСПЛ у жодному випадку

не можна розглядати як такі, що висувають тотожні вимоги щодо процесуального порядку отримання як зразків крові, волосся тощо, так і зразків голосу. Незважаючи на те, що ні ст. 245 КПК, ні будь-яка інша стаття цього Кодексу не містить роз'яснення, які саме зразки для експертизи варто розглядати як біологічні, проте очевидно, що ця норма покликана забезпечити додаткові гарантії особі від необґрунтованого втручання в її особисте життя чи обмеження особистої недоторканості. Саме тому під біологічними зразками у цьому випадку слід розуміти ті зразки, що мають безпосередню біологічну природу, зокрема, клітини, тканини, секрети, продукти життєдіяльності, фізіологічні виділення, мазки, зішкріби, змиви тощо. Водночас зразки голосу хоч і походять від людини, проте не мають такої біологічної природи, а мають конкретні характеристики, що досліджуються експертними методами як і будь-які інші звуки.

Перевіривши матеріали провадження, Суд враховує, що засуджений добровільно надавав експериментальні зразки усного мовлення на підставі постанови слідчого у присутності захисника, про що цього ж дня був складений відповідний протокол, до якого додано відповідну карту пам'яті, оскільки були застосовані технічні засоби фіксування. Разом з тим, після проведення цієї процесуальної дії ні підозрюваний, ні його захисник будь-яких зауважень чи доповнень не мали.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 22.03.2023 у справі № 761/17704/20 (провадження № 51-4187км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747688>.

Сторона обвинувачення у доводах касаційної скарги зазначає про безпідставність визнання судом недопустимими висновків комплексної судово-криміналістичної експертизи відео-, звукозапису та судово-лінгвістичної (семантико-текстуальної) експертизи писемного мовлення внаслідок використання експертом копій фонограм допиту досліджуваної особи. Вказує, зокрема, що фонограми надавалися органом досудового розслідування на дослідження експерту як вільно відібрані зразки, а відтак обставини, визначені п. 1 ч. 3 ст. 87 КПК, що тягнуть за собою недопустимість доказів, відсутні.

Верховний Суд погодився із прокурором та зазначив, що використання експертом у якості зразка голосу особи запису її допиту як свідка у цьому кримінальному провадженні, не призводить до недопустимості висновку експерта в аспекті приписів п. 1 ч. 3 ст. 87 КПК. Зразки, що отримуються для проведення експертного дослідження, самі по собі не містять обставин, що входять до предмета доказування у кримінальному провадженні, а відтак не мають доказового значення. Їх особливий

процесуальний статус покликаний, насамперед, на перевірку вже наявного у сторони кримінального провадження доказу, забезпечення повноти й об'єктивності проведеного дослідження з метою встановлення предмету конкретної експертизи. У цій справі відеозапис допиту свідка, якого у подальшому було визнано підозрюваним, використано органом досудового розслідування виключно у якості зразка голосу для проведення експертного дослідження, у ході якого інформативні дані, що були отримані під час допиту цієї особи, не використовувалися.

Постанова колегії суддів Третньої судової палати ККС від 20.06.2022 у справі № 646/8454/17 (провадження № 51-381км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105012014>.

У касаційній скарзі захисник, посилаючись на незаконність отримання біологічних зразків, якими вважає сліди вушних раковин, зазначає, що в реєстрі матеріалів досудового розслідування постанови прокурора про їх відібрання не міститься. Тому, на думку захисника, фактичні дані протоколу отримання експериментальних зразків слідів вушних раковин та висновки трасологічних експертиз за результатами їх дослідження є недопустимими доказами.

Верховний Суд зазначив, що згідно з Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень і Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 із змінами і доповненнями, трасологічна та біологічна експертизи є видами криміналістичних експертиз. До завдань біологічної експертизи, зокрема, належить ідентифікація (приналежність) зразків біологічного походження до одного цілого. Основними завданнями трасологічної експертизи є ідентифікація або визначення родової (групової) належності індивідуально визначених об'єктів за матеріально фіксованими слідами – відображеннями їх слідоутворювальних поверхонь; діагностика (установлення властивостей, станів) об'єктів; ситуалогічні завдання (установлення механізму слідоутворення тощо). Системний аналіз нормативних актів свідчить, що відбиток вушної раковини не є зразком біологічного походження. Дії ж правоохоронного органу в цьому кримінальному провадженні були спрямовані на відібрання відбитків (зразків) вушних раковин з метою проведення трасологічної експертизи на предмет їх ідентифікації з відбитками (слідами) вушних раковин, вилученими на місцях вчинення кримінальних правопорушень, та приналежності їх тій чи іншій особі. Будь-яких даних, які свідчать, що у засудженого було відібрано біологічні зразки для їх ідентифікації (приналежності), матеріали кримінального провадження не містять. Також

суд бере до уваги, що експертна ідентифікація особи, яка залишила такі сліди, здійснюється за допомогою загальних методів трасологічних досліджень.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 06.09.2023 у справі № 727/5640/18 (провадження № 51-3396км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113429484>.

У касаційній скарзі сторона захисту вважає, що висновок експерта є неналежним доказом, оскільки зразки почерку для проведення експертизи були відібрані без дотримання норм КПК, за відсутності відповідної постанови слідчого.

Верховний Суд звернув увагу, що положення ч. 2 ст. 245 КПК вказують на необхідність дотримання вимог ст. 241 КПК в ході отримання біологічних зразків в особи. Таким чином, приписами ст. 241, 245 КПК встановлено обов'язок прийняття дізнавачем, слідчим, прокурором постанови під час проведення освідування та відібрання біологічних зразків у особи для проведення експертизи. Зразки почерку та підписів не є біологічними зразками, а тому їх отримання за згодою обвинуваченої без відповідної постанови не є порушенням вимог кримінального процесуального закону і не зумовлює визнання недопустимими доказів, отриманих у результаті цієї слідчої дії.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 11.10.2023 у справі № 755/8691/15-к (провадження № 51-3701км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114188387>.

У касаційній скарзі прокурор не погоджується, зокрема, з розширеним тлумаченням судами першої та апеляційної інстанцій положень ст. 63 Конституції України щодо необхідності роз'яснення особі, у якій відбирають зразки підпису для експертизи, її статусу та права відмовитись від надання таких зразків. Вказує, що оперативний працівник мав повноваження на відібрання зразків підписів у особи для проведення експертизи, а стороною захисту не висловлювалось заперечень щодо невірних висновків експертів про наявність підписів обвинуваченої на відповідних виписках.

На думку колегії суддів касаційного суду, висновок судів попередніх інстанцій про недопустимість як доказу протоколу відібрання експериментальних зразків почерку та підпису у особи є невмотивованим. Зокрема, у матеріалах кримінального провадження міститься постанова слідчого про відібрання експериментальних зразків почерку та підпису у свідка для проведення експертизи у кримінальному провадженні. У цій постанові вказано процесуальний статус особи як свідка. Ця постанова

була оголошена останній, про що на постанові є відповідний підпис. Зі змісту протоколу відібрання експериментальних зразків почерку та підпису вбачається, що свідку було запропоновано нанести зразки на чисті аркуші, що вона й зробила. Крім цього, суд першої інстанції вказав, що відібрання зразків почерку та підпису проведено старшим оперуповноваженим поліції, однак в матеріалах провадження відсутнє відповідне доручення слідчого на виконання такої процесуальної дії, тому суд дійшов висновку про вчинення процесуальної дії неуповноваженою особою, що має наслідком визнання протоколу відібрання експериментальних зразків почерку та підпису недопустимим доказом. При цьому судом не надано оцінки тому, що у матеріалах кримінального провадження міститься постанова слідчого про відібрання експериментальних зразків почерку та підпису, з резолюцією від руки «ПІБ. До виконання», а також проставлена дата і підпис відповідної особи. Апеляційний суд не надав будь-якої оцінки зазначеній резолюції з огляду на повноваження цієї особи доручати проведення певних процесуальних дій оперативному працівнику.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 26.04.2023 у справі № 466/5810/20 (провадження № 51-1380км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110515484>.

У касаційній скарзі захисник не погоджується із допустимістю протоколу відібрання зразків біологічного походження для експертизи та зазначає про порушення вимог КПК при примусовому відібранні відбитків пальців рук для зазначеного дослідження.

Верховний Суд зазначив, що згідно з матеріалами кримінального провадження зразки папілярних узорів пальців та долонь обох рук засудженого були відібрані на підставі постанови прокурора, про що було складено відповідний протокол. Отже, відібрання відбитків пальців не є відібранням біологічним зразків, тому відсутні підстави для застосування порядку, передбаченого ч. 3 ст. 245 КПК, яка вказує на необхідність дотримання вимог ст. 241 цього Кодексу.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 14.02.2024 у справі № 607/9004/22 (провадження № 51-5154км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074387>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 10.08.2022 у справі № 203/14/20 (провадження № 51-1025км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105706453>;

постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 11.01.2022 у справі № 185/2915/18 (провадження № 51-2281км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102595518>.

У доводах касаційної скарги захисник, поміж іншого, зазначає про те, що висновок дактилоскопічної експертизи є недопустимим доказом, оскільки отриманий всупереч вимогам частин 2, 3 ст. 245, ч. 3 ст. 241 КПК, а саме: матеріали кримінального провадження не містять відомостей про те, яким чином було отримано дактилоскопічну карту засудженого, постанова прокурора та протокол про відібрання папілярних візерунків пальців рук у матеріалах кримінального провадження відсутні; відбитки пальців є персональними даними, дозволу на обробку яких засуджений не надавав, що порушило його свободу від самовикриття.

Верховний Суд вказав, що за своєю суттю біологічні зразки особи виробляються в процесі її життєдіяльності (наприклад, кров, слина, піт, сперма тощо). У ході відібрання таких біологічних зразків вони відокремлюються від організму особи, тобто відбираються. Таким чином за своєю суттю біологічний зразок має мати здатність бути відокремленим.

Відбитки пальців рук становлять собою перш за все візерунок, залишений папілярними лініями людського пальця, який візуалізується експертом у ході проведення експертного дослідження шляхом дослідження завитків, зображених на цьому візерунку, для встановлення його належності певній особі. Відбитки пальців, як і фотографія обличчя, відображення сітківки ока не відокремлюються від організму індивіда, оскільки не є такими за своєю природою. Фактично вони є відображенням певної частини тіла особи.

Отже, відбитки пальців не належать до кола об'єктів, які можуть бути біологічними зразками, оскільки за своєю суттю такі відбитки є відображенням папілярного узору пальців, вони не відокремлюються від тіла особи на відміну від біологічних зразків, що можуть відбиратися, існувати й досліджуватися окремо від біологічного індивіда, як от кров, слина, піт, сперма тощо.

Доводи у частині захисту персональних даних, якими, як стверджує захист, є відбитки пальців, Верховний Суд відхилив, оскільки йдеться про кримінальне переслідування особи, й гарантій охорони персональних даних у тому розумінні, яке має місце без такого переслідування, вочевидь інші. Жодної згоди особи на використання її анкетних даних, її фотографування тощо у кримінальному провадженні не потрібно. Не пов'язаний, на думку Суду, процесуальний механізм отримання відбитків пальців й зі свободою від самовикриття в контексті Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 21.05.2024 у справі № 607/17409/22 (провадження № 51-215км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119331718>.

У вимогах касаційної скарги захисник стверджує, що місцевий суд обґрунтував вирок недопустимими доказами (зокрема, протокол відібрання зразків зовнішніх рис обличчя особи разом з флеш картою, який складений без участі захисника), чим порушив право засудженого на захист, і це надалі призвело до безпідставного покладення в основу вироку висновку судової портретної експертизи.

Верховний Суд зазначив, що відібрання зразків рис обличчя шляхом фотографування (матеріальне зображення) не є відібранням біологічних зразків, оскільки ці зразки не є продуктами життєдіяльності організму людини, а належать до інших об'єктів, необхідних для порівняння з метою ідентифікації, а тому останні проведені відповідно до вимог КПК.

Зразки рис обличчя, відібрані для проведення експертизи ідентифікації особи за ознаками зовнішності, містять інформацію, зміст якої не залежить від волі особи, в якій вони відбираються. Тому присутність чи відсутність захисника в цьому випадку не може позначитися на змісті цієї інформації. Зі змісту протоколу про отримання зразків для експертизи також убачається, що засуджений під час проведення вказаної слідчої дії заперечень щодо відібрання зразків не висловлював і був обізнаний про свої процесуальні права та обов'язки.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 30.10.2019 у справі № 742/1755/18 (провадження № 51-3264км19) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85354852>.

3. Надання доступу до медичної документації для проведення експертизи

У спільній касаційній скарзі захисник та засуджений в обґрунтування своїх вимог посилаються, зокрема, на те, що медичні документи, на яких ґрунтується висновок судової медичної експертизи, слідчий отримав незаконно, отже, й висновок зазначеної експертизи є недопустимим доказом.

Об'єднана палата ККС ВС зазначила, що виходячи із законодавчих норм, потерпілий наділений правом безпосередньо надавати слідчому медичні документи на підтвердження фактів, які стосуються завданої злочином шкоди його здоров'ю, а слідчий зобов'язаний прийняти ці документи для виконання завдань кримінального провадження та з'ясування всіх обставин, що згідно зі ст. 91 КПК належать до предмета доказування, у тому числі шляхом призначення судово-медичної експертизи за медичною карткою, отриманою від указаної сторони. У такому випадку разом із відповідною постановою слідчий скеровує до експертної установи медичну документацію, яка є об'єктом експертного дослідження.

За інших обставин, тобто якщо потерпілий не згоден надати наявні в його розпорядженні необхідні документи, для отримання дозволу на тимчасовий доступ до них, слідчий, застосовуючи заходи забезпечення кримінального провадження, звертається до суду за правилами глави 15 розділу II КПК.

Постанова Об'єднаної палати ККС від 27.01.2020 у справі № 754/14281/17 (провадження № 51-218кмо19) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87298256>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів ККС від 02.11.2021 у справі № 757/3303/15-к (провадження № 51-8362км18) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101240790>;

постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 27.12.2022 у справі № 753/11142/16-к (провадження № 51-3844км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108225840>;

постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 21.12.2022 у справі № 530/1843/18 (провадження № 51-3375км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108059817>;

постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 14.09.2023 у справі № 456/4259/19 (провадження № 51-2857км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113560849>;

постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 14.02.2024 у справі № 199/3623/23 (провадження № 51-5585км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117105897>.

У касаційній скарзі засуджений не погоджується з висновком судово-медичної експертизи, оскільки медична документація, на підставі якої проводилось дослідження, була надана експерту без ухвали слідчого судді про дозвіл на її вилучення.

Верховний Суд, відхиляючи доводи засудженого, зазначив, що медична документація потерпілої була надана експерту лікувальним закладом на запит дізнавача в порядку ст. 93 КПК, в ході проведення експертизи експерт безпосередньо оглядав потерпілу, яка додатково надала йому медичну документацію стосовно себе, висновок містить чіткі відповіді на поставлені в постанові дізнавача питання, а тому суд першої інстанції визнав його належним і допустимим доказом. При цьому на обґрунтування своїх висновків суд першої інстанції вказав на позицію Верховного Суду, викладену, зокрема, в постанові ККС ВС від 18 червня 2020 року у справі № 740/2536/17, про те, що медична документація може бути отримана в інший спосіб, також передбачений КПК України, а саме – добровільно надана безпосередньо потерпілою особою або медичною установою на запит слідчого, і лише у випадку неможливості отримати документи у такий спосіб слідчий звертається до слідчого судді з метою отримати дозвіл на тимчасовий доступ до речей та документів.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 12.01.2023 у справі № 596/413/21 (провадження № 51-1042км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108423797>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 14.07.2022 у справі № 607/12407/16к (провадження № 51-5986км20) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105325104>.

У доводах касаційної скарги захисник, зокрема, зазначає, що висновок судово-медичної експертизи є неналежним та недопустимим доказом, оскільки експерт використав інформацію, отриману у позапроцесуальний спосіб. Крім того, на думку сторони захисту, інформація, яка міститься у медичній картці є лікарською таємницею, а отже, не могла бути розголошеною.

Верховний Суд, відхиляючи доводи захисника, зауважив, що право потерпілого надавати докази слідчому протягом кримінального провадження передбачено п. 3 ч. 1 ст. 56 КПК. З урахуванням того, що суди попередніх інстанцій з'ясували факт надання медичної карти дізнавачу матір'ю потерпілого у Суду немає підстав вважати, що медична карта була отримана експертом з порушенням процесуального закону, а висновок судової-медичної експертизи, сформований у тому числі на підставі інформації, викладеної у ній, є недопустимим доказом.

Посилання сторони захисту на те, що інформація, яка міститься у медичній картці є лікарською таємницею, а отже, не могла бути розголошеною, суд відхиляє. Суд звертає увагу, що ця інформація стосується потерпілого. Фактично всі дані, що містяться у медичній картці є інформацією про пацієнта і за бажанням пацієнта чи його законного представника вони, вочевидь, мають бути їм надані. Подальше вирішення питання про використання цих відомостей особою, якої вони стосуються (її законним представником) є виключно їхнім правом. У цьому провадженні мати хлопчика надала медичну картку слідчому з метою подальшого проведення експертизи у кримінальному провадженні, у якому дитина є потерпілим. Тож засуджений і його захисник не можуть апелювати до порушення лікарської таємниці, оскільки саме особа, якої стосується медична інформація (або її законний представник) має право приймати рішення щодо використання отриманої інформації про себе, в тому числі й щодо використання відомостей, які містяться у її медичній картці.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 09.07.2024 у справі № 463/11851/21 (провадження № 51-508км24) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120314115>.

4. Відібрання біологічних зразків

На обґрунтування вимог касаційної скарги захисник вказує на те, що прокурором в порушення вимог ст. 241 КПК було прийнято рішення щодо відібрання зразків у його підзахисного, який не мав будь-якого статусу в кримінальному провадженні (підозрюваного, потерпілого, свідка). Вважає, що відібрані біологічні зразки, які оформлені відповідними протоколами, та в подальшому отримані за ними висновки експертиз є недопустимими доказами у провадженні.

Верховний Суд вказав, що відповідно до частин 2, 3 ст. 245, ч. 3 ст. 241 КПК відбирання біологічних зразків у особи здійснюється на підставі постанови прокурора, а у разі відмови особи добровільно надати зразки – відбирання проводиться примусово за ухвалою слідчого судді або суду за клопотанням сторони кримінального провадження в порядку, передбаченому статтями 160–166 КПК. Отже, хоча в ч. 3 ст. 245 КПК і зазначено про те, що відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 цього Кодексу, проте ця норма закону не містить обмежень щодо кола учасників кримінального провадження, а тому отримання біологічних зразків можливе від будь-якої особи, навіть такої, що не має жодного процесуального статусу. Також, системний аналіз положень ст. 245 КПК дає підстави вважати, що зразки для експертизи у кримінальному провадженні можуть бути відібрані у тієї особи, яка фактично володіє ними, незалежно від того, чи є ця особа стороною кримінального провадження. На підставі наведеного Суд вважає, що відбирання біологічних зразків для експертизи було здійснено з дотриманням вимог КПК, а тому відсутні підстави для визнання недопустимими й похідних доказів.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 06.07.2023 у справі № 470/27/21 (провадження № 51-2154км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112117947>.

У вимогах касаційної скарги захисник просить скасувати оскаржені судові рішення, посилаючись, зокрема, на недопустимість протоколів відбирання біологічних зразків засудженого та потерпілої внаслідок порушення порядку їх отримання.

Верховний Суд зазначив, що зразки, отримані для експертизи, не є доказами у кримінальній справі, проте несуть в собі інформацію, що має доказове значення. Така інформація стає доступною і може бути застосована в доведенні по кримінальному провадженню лише в результаті проведення експертизи. Саме тому зразки для порівняльного дослідження мають особливий процесуальний статус, являють собою

матеріал для отримання нового або перевірки вже наявного доказу. Зразки, отримані для проведення експертизи, самі по собі не встановлюють обставин, що входять до предмета доказування, вони потрібні для порівняльного дослідження під час експертизи.

Отримання зразків для експертизи повинно здійснюватися з дотриманням таких вимог: забезпечення прав і свобод людини; одержання зразків належною особою у передбаченому порядку; забезпечення безсумнівності походження зразків від конкретного об'єкта, їх достовірності; правильне документування ходу і результатів слідчої дії. Після отримання зразків слід скласти протокол.

Матеріали провадження свідчать, що порядок отримання біологічних зразків був дотриманий, а тому доводи захисника в цій частині є безпідставним.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 02.02.2023 у справі № 591/2823/19 (провадження № 51-49км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108849815>.

У вимогах касаційної скарги захисник просить скасувати оскаржені судові рішення, посилаючись, зокрема, на недопустимість протоколів відібрання біологічних зразків засудженого та потерпілої внаслідок порушення порядку їх отримання.

Верховний Суд зазначив, що зразки, отримані для експертизи, не є доказами у кримінальній справі, проте несуть в собі інформацію, що має доказове значення. Така інформація стає доступною і може бути застосована в доведенні по кримінальному провадженню лише в результаті проведення експертизи. Саме тому зразки для порівняльного дослідження мають особливий процесуальний статус, являють собою матеріал для отримання нового або перевірки вже наявного доказу. Зразки, отримані для проведення експертизи, самі по собі не встановлюють обставин, що входять до предмета доказування, вони потрібні для порівняльного дослідження під час експертизи.

Отримання зразків для експертизи повинно здійснюватися з дотриманням таких вимог: забезпечення прав і свобод людини; одержання зразків належною особою у передбаченому порядку; забезпечення безсумнівності походження зразків від конкретного об'єкта, їх достовірності; правильне документування ходу і результатів слідчої дії. Після отримання зразків слід скласти протокол, в якому обов'язково повинні бути зазначені такі відомості: який саме зразок вилучено (його точну назву, характеристику та кількість); у кого він отриманий (у підозрюваного, обвинуваченого, свідка чи потерпілого); в який матеріал або ємність він упакований (поміщений) і

яким чином посвідчена його ідентичність; де він буде зберігатися; зауваження, які надійшли від учасників при проведенні цієї слідчої дії.

Матеріали провадження свідчать, що порядок отримання біологічних зразків був дотриманий, а тому доводи захисника в цій частині є безпідставним.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 02.02.2023 у справі № 591/2823/19 (провадження № 51-49км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108849815>.

4.1. Відібрання біологічних зразків за постановою прокурора

У касаційній скарзі захисник вважає недопустимими доказами постанову про відібрання у підозрюваного та потерпілої біологічних зразків, а також експертизи, зроблені на підставі дослідження відібраних зразків.

Верховний Суд зазначив, що процесуальне рішення про відібрання біологічних зразків та протоколи відібрання таких зразків не є самостійним доказом у кримінальному провадженні відповідно до ст. 84 та ст. 99 КПК. Що стосується посилань на незаконність відібрання біологічних зразків, оскільки засуджений не був ознайомлений із постановою прокурора про відібрання у нього зразків крові, то слід зазначити, що матеріали справи містять постанову прокурора про відібрання зразків крові. Обвинуваченому надавалися для ознайомлення матеріали справи, в тому числі й додаткові матеріали, від ознайомлення із якими він відмовився, так само як відмовився від підпису під протоколом.

Крім того, зміст інформації, яку містять біологічні зразки, не залежить від волі особи, в якій вони відбираються. Тому наявність чи відсутність у матеріалах провадження постанови про відібрання у особи зразків крові у цьому випадку не може позначитися на змісті отримуваної під час проведення відповідної експертизи інформації, а тому відсутні підстави вбачати порушення у даному випадку прав особи чи можливості визнання отриманих даних недопустимими доказами. Процесуальне рішення про відібрання біологічних зразків, та протоколи відібрання таких зразків не є самостійним доказом у кримінальному провадженні відповідно до ст. 84 та ст. 99 КПК. Відповідно до висновку об'єднаної палати Верховного Суду (справа № 477/426/170) такі процесуальні документи можуть бути надані прокурором та оголошені під час судового розгляду у випадку, якщо під час дослідження доказів в учасників провадження виникне сумнів у їх достовірності.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 27.04.2023 у справі № 187/1349/20 (провадження № 51-5533км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110569360>.

4.2. Відібрання біологічних зразків без захисника

Касаційна скарга захисника мотивована тим, що в ході досудового розслідування було порушено право особи на захист, оскільки засуджений з моменту фактичного затримання не був забезпечений захисником. Зазначається, зокрема, що саме з цих підстав порушений порядок відібрання біологічних зразків, встановлений приписами КПК, а тому протоколи відібрання таких зразків, на його думку, слід визнати недопустимими.

Верховний Суд вказав, що кримінальним процесуальним законодавством не передбачено обов'язкової участі захисника при відібранні зразків. Крім того, в жодному з протоколів відібрання вказаних зразків засуджений не зазначив, що він заперечує проти цих слідчих дій та потребує присутності адвоката як свідок або як особа, відносно якої проводяться відповідні слідчі дії. Більше того в ході судового розгляду засуджений не зазначав, що для отримання зразків слідчим застосовувався примус або тиск, і що одяг у нього вилучено примусово, тобто добровільність надання біологічних зразків фактично стороною захисту не оскаржувалась.

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 26.10.2022 у справі № 317/3345/20 (провадження № 51-2042км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107105756>.

У касаційній скарзі захисник засудженого посилається, зокрема, на незаконність відібрання біологічних зразків за відсутності захисника.

Верховний Суд звернув увагу, що норми КПК не передбачають обов'язкової участі захисника під час всіх, без винятку, процесуальних дій у межах кримінального провадження, зокрема і під час відібрання біологічних зразків (крові).

Більше того згідно з практикою ЄСПЛ порушення права на захист може бути встановлене у випадку допиту особи без участі захисника, якщо це призвело до порушення права зберігати мовчання і не свідчити проти себе. Однак у даному випадку засудженим оскаржується допустимість результатів такої процесуальної дії, як отримання зразків для експертизи, зокрема, відібрання зразків крові. Отже, ця процесуальна дія пов'язана з необхідністю отримання доказів, які носять об'єктивний характер, а тому вона не може розглядатися як така, що порушує право особи зберігати мовчання. Крім того в матеріалах справи відсутні будь-які дані, які б указували, що ця дія була здійснена із застосуванням до засудженого фізичного чи психічного тиску (зокрема, про це не зазначено ні в протоколі, ні в подальшому під час досудового розслідування чи судового розгляду).

Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 16.10.2023 у справі № 212/7057/18 (провадження № 51-2532км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114513575>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 02.04.2020 у справі № 415/1864/14-к (провадження № 51-6004км19) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88641653>;

постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 26.01.2021 у справі № 236/4268/18 (провадження № 51-3124км20) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94905297>;

постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 18.11.2021 у справі № 185/6429/17 (провадження № 51-6142км20) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101361157>;

постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 16.11.2022 у справі № 526/2314/19 (провадження № 51-1024км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107429116>.

В обґрунтування доводів касаційної скарги сторона захисту просила визнати недопустимими висновки експертиз, оскільки біологічні зразки у засудженого відібрані без участі захисника, яка була обов'язковою у зв'язку з попередньою кваліфікацією злочину за ч. 1 ст. 115 КК.

Верховний Суд вказав, що оскільки присутність чи відсутність захисника під час відібрання у засудженого біологічних зразків у цьому випадку не може позначитися на змісті цієї інформації, тому висновок суду про допустимість висновків судово-медичних експертиз, які стосуються дослідження біологічних зразків засудженого, є обґрунтованим.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 06.04.2021 у справі № 610/569/19 (провадження № 51-5231км20) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96304784>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 15.07.2020 у справі № 243/8249/17 (провадження № 51-9799км19) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90458869>.

4.3. Відібрання біологічних зразків без понять

У касаційній скарзі засуджений вказує на те, що відібрання у нього біологічних зразків для проведення експертизи здійснювалося з порушенням вимог ч. 7 ст. 223 КПК, а саме без участі понять. У зв'язку з цим, посилаючись на ст. 86, ч. 3 ст. 245, ст. 241 КПК, сформульовану в рішеннях ЄСПЛ доктрину «плодів отруєного дерева», вважає, що висновки експертиз, отримані з недопустимого джерела, також не можуть бути визнані допустимими доказами.

Верховний Суд зазначив, що відповідно до положень ч. 3 ст. 245 КПК відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 цього Кодексу. А у частинах 2–5 ст. 241 КПК

закріплені положення, за якими визначаються спеціальний порядок та умови проведення освідування особи. Проте положення самої ст. 241 КПК не містять вимоги щодо обов'язкової участі понятих при проведенні освідування особи. У цьому випадку згадане положення ч. 3 ст. 245 КПК за способом викладення є відсильною нормою і містить відсилку виключно на правила ст. 241 КПК, без прив'язки до інших норм, якими регламентовано порядок проведення освідування особи, у тому числі й приписів ч. 7 ст. 223 КПК.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 14.07.2020 у справі № 318/1411/18 (провадження № 51-138км20) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90486625>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 24.04.2019 у справі № 385/830/16-к (провадження № 51-10384км18) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81438806>;

постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 16.11.2022 у справі № 526/2314/19 (провадження № 51-1024км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107429116>;

постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 08.12.2022 у справі № 182/324/17 (провадження № 51-373км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107834117>;

постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 30.10.2023 у справі № 127/20725/21 (провадження № 51-3866км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114623171>.

4.4. Відібрання біологічних зразків у трупа

У доводах касаційної скарги сторона захисту посилається, зокрема на те, що огляд місця події у приміщенні моргу повинен був проводитися на підставі ухвали слідчого судді, а тому й процедура відібрання біологічних зразків у трупа (піднігтьових зрізів, зрізів волосся та зразків крові) не відповідає приписам КПК.

Верховний Суд, зазначив, що протокол огляду місця події визнано допустимим доказом попри посилання захисту на проведення цього огляду до внесення відомостей про злочин у ЄРДР та відсутність повноважень у слідчого на проведення такої слідчої дії, оскільки участь слідчого у вказаній слідчій дії була до внесення відомостей у ЄРДР, а протокол огляду трупа є невідкладною слідчою дією. Також не потребувало ухвали слідчого судді проведення слідчої дії у приміщенні моргу, оскільки така ухвала не потрібна при проведенні огляду трупа, при цьому правомірним було вилучення речових доказів, а саме піднігтьових зрізів, зрізів волосся та крові загиблого.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 05.06.2018 у справі № 658/2924/16-к (провадження № 51-531км18) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74598755>.

5. Змиви з рук

5.1. Змиви з рук під час огляду місця події

Захисник у касаційній скарзі посилається на порушення вимог КПК при відібранні змивів з рук та зрізів з нігтів у підзахисного під час огляду місця події замість проведення освідування.

Верховний Суд вказав, що відповідно до частин 1–4 ст. 241 КПК слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їхньому тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу (ч. 1); освідування здійснюється на підставі постанови прокурора та, за необхідності, за участю судово-медичного експерта або лікаря (ч. 2); перед початком освідування особі, яка підлягає освідуванню, пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно пройти освідування, а в разі її відмови освідування проводиться примусово (ч. 3); про проведення освідування складається протокол згідно з вимогами цього Кодексу (ч. 4). На порушення зазначених правил освідування в ході проведення огляду місця події в засудженого було відібрано змиви з рук та зрізи з нігтів без постанови прокурора та складення відповідного протоколу, а тому висновки експертів є недопустимими доказами, оскільки об'єкти дослідження отримано в позапроцесуальний КПК спосіб з істотним порушенням прав засудженого.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 06.04.2021 у справі № 758/13214/18 (провадження № 51-855км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208162>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 19.03.2020 у справі № 127/3712/17 (провадження № 51-4365км18) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88401701>.

5.2. Змиви з рук під час затримання

Захисник у касаційній скарзі зазначає, що змиви з рук підзахисного було отримано без постанови прокурора. Зокрема, диск з відеозаписом, на якому відображено хід цієї слідчої дії, зокрема, й упакування змивів з правої та лівої рук засудженого в спеціальні пакети, долучено до протоколу затримання особи в порядку ст. 208 КПК.

Верховний Суд констатував, що відібрання змивів з обох рук засудженого було проведено без постанови прокурора та без відповідного процесуального оформлення, тобто всупереч приписам ч. 3 ст. 208 та ч. 7 ст. 223 КПК, а тому висновок експертизи спеціальних хімічних речовин, за результатами якого експерт дійшов висновку, зокрема, про те, що спеціальна хімічна речовина, виявлена на ватних дисках із змивами з правої та лівої руки засудженого, грошових купюрах, та зразок речовини «Промінь1», наданий на аркуші білого паперу, мають спільну родову належність, є недопустимим доказом.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 13.04.2021 у справі № 345/658/19 (провадження № 51-443км21) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96377285>.

5.3. Змиви з рук під час обшуку

Сторона захисту стверджує, що відповідно до протоколу обшуку було взято змиви з поверхні рук особи, що є фактично його освідуванням, однак постанову прокурора з цього приводу суду не надано.

Верховний Суд вказав на те, що з протоколів затримання особи убачається, що вимоги кримінального процесуального закону під час затримання останнього дотримано. Відповідно до ст. 241 КПК дізнавач, слідчий, прокурор здійснює освідування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на його тілі, одязі, в якому він перебуває, слідів кримінального правопорушення та їх вилучення або виявлення особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу. Перед початком освідування особі пропонується добровільно пройти освідування, а в разі її відмови освідування здійснюється примусово виключно на підставі постанови прокурора.

Згідно з ч. 5 ст. 236 КПК обшук на підставі ухвали слідчого судді повинен проводитися в обсязі, необхідному для досягнення мети обшуку. За рішенням слідчого чи прокурора може бути проведено обшук осіб, які перебувають в житлі чи іншому володінні, якщо є достатні підстави вважати, що вони переховують при собі предмети чи документи, які мають значення для кримінального провадження.

З протоколу обшуку квартири за місцем проживання особи вбачається, що під час обшуку за добровільною згодою останнього та в присутності понятих з його рук зроблено змиви, які поміщено до пакета та опечатано, що є фактично його освідуванням, однак постанову прокурора з цього приводу суду не надано.

Крім того, у провадженні є оформлена відповідним протоколом згода на проведення такої слідчої дії від самого обвинуваченого, який заяв

чи зауважень до слідчих не мав та навіть добровільно повідомив, де зберігаються наркотичні засоби.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 18.01.2024 у справі № 127/17418/17 (провадження № 51-3753км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116512508>.

6. Відібрання біологічних зразків для встановлення стану алкогольного сп'яніння

Зміст доводів касаційної скарги захисника зводиться до того, що він ставить під сумнів наявність стану алкогольного сп'яніння у свого підзахисного під час вчинення ним ДТП, при цьому, на переконання захисника, засуджений вжив алкогольний напій вже після ДТП.

Верховний Суд зазначив, зокрема, що апеляційним судом встановлено, що після проведення такої невідкладної слідчої дії як огляд місця події за участю засудженого був проведений його медичний огляд для встановлення факту вживання алкогольних речовин. При цьому був здійснений відбір крові та сечі з метою встановлення у засудженого стану сп'яніння. За результатами проведеного медичного огляду, а саме тестування алкотестером встановлено, що особа перебуває у стані алкогольного сп'яніння, рівень алкоголю становить 0,5‰, а також за результатами токсикологічного дослідження біологічного матеріалу крові та сечі засудженого, в останнього виявлено етанол у концентрації: у сечі – 0,46‰; у крові – 0,66‰.

Колегія суддів зауважила, що підставою для проведення медичного огляду було направлення до відповідного медичного закладу, а дослідження біологічних зразків засудженого було проведено відповідно до вимог Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, оскільки внаслідок ДТП за участю засудженого загинула людина. Так, згідно із вимогами зазначеного нормативного документу огляд водіїв-учасників дорожньо-транспортної пригоди є обов'язковим і ця процедура не є такою слідчою дією, як освідування особи у розумінні ст. 241 КПК, що регулює порядок освідування особи та ст. 245 цього Кодексу, яка вказує на необхідність дотримання вимог зазначеної статті в ході отримання біологічних зразків.

В ході перевірки матеріалів кримінального провадження не встановлено порушень порядку виявлення стану алкогольного сп'яніння у засудженого, а тому доводи касаційної скарги захисника про протилежне є необґрунтованими.

Постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 23.01.2024 у справі № 730/52/22 (провадження № 51-4115км23) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116541891>.

Аналогічна правова позиція:

постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 24.09.2020 у справі № 720/751/18 (провадження № 51-2465км20) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91855154>;

постанова колегії суддів Другої судової палати ККС від 08.06.2023 у справі № 671/1262/20 (провадження № 51-3523км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111487385>.

Захисник у касаційній скарзі зауважує, що відібрання зразків крові у обвинуваченого для проведення експертного дослідження на стан алкогольного сп'яніння було здійснено з порушенням встановленого законодавством порядку. Крім того, захисник, посилається на недопустимість як доказу акта судово-медичного дослідження, а тому й висновки судів попередніх інстанцій про те, що обвинувачений перебував у стані алкогольного сп'яніння, на думку сторони захисту, не ґрунтуються на матеріалах кримінального провадження.

Верховний Суд вказав, що системне тлумачення норм кримінального процесуального закону, а також позиції об'єднаної палати в частині вирішення питання обов'язковості проведення експертизи з подальшим складенням відповідного висновку експерта свідчить про те, що суд, обґрунтовуючи свою позицію щодо перебування особи у стані алкогольного сп'яніння, вправі досліджувати та посылатись не лише на висновок експертизи, а й на інші докази, зокрема, і медичні документи, які підтверджують такий факт (акти судово-медичних досліджень, довідки, видані медичними установами тощо).

Місцевим судом в основу обвинувального вироку було покладено акти судово-медичних досліджень, згідно з якими у обвинуваченого, а також у трьох осіб у крові було виявлено етиловий спирт. Зазначені дослідження були проведені на підставі направлення лікаря медичної установи судовим експертом-токсикологом відділення судово-медичної токсикології, який має кваліфікаційний клас судового експерта. При цьому факт того, що експерт, який проводив судово-медичні дослідження, не попереджався про кримінальну відповідальність, у даному випадку не вказує на недопустимість їх як доказів, оскільки, відповідно до Форми № 171/0, під час складення акту судово-медичного дослідження не передбачено попередження експерта про кримінальну відповідальність. Наведене також повністю узгоджується з положеннями ст. 102 КПК, відповідно до якої саме у висновку експерта обов'язково повинно бути зазначено, що його попереджено про відповідальність за завідомо неправдивий

висновок та відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків. За таких обставин колегія суддів не вбачає підстав, які б свідчили про допущення місцевим судом істотних порушень вимог КПК в частині дослідження та врахування актів судово-медичних досліджень, оскільки, в силу вищенаведеного, документи можуть бути враховані судом для підтвердження факту перебування особи у стані алкогольного сп'яніння.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 09.02.2023 у справі № 400/1498/18 (провадження № 51-2993км22) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108960025>.

Захисник у касаційній скарзі стверджує, що висновок судово-медичного експерта є недопустимим доказом, оскільки всупереч вимогам статей 159, 160, 162 КПК зразки крові його підзахисного були отримані органом досудового розслідування на підставі запиту слідчого, а не за ухвалою слідчого судді.

Верховний Суд, спростовуючи доводи сторони захисту, зокрема, зазначив, що питання допустимості висновку судово-медичної експертизи було предметом перевірки і в суді апеляційної інстанції, який підтвердив допустимість цього доказу з огляду на дотримання слідчим вимог ст. 93 КПК при одержанні та передачі експерту зразків крові, а також визнання їх речовими доказами у кримінальному провадженні щодо останнього.

Поряд з тим, колегія суддів касаційної інстанції вважає безпідставними й посилання захисника на необхідність дотримання органом досудового розслідування вимог статей 159, 160 та 162 КПК при отриманні зразків для експертизи з огляду на те, що дані про стан сп'яніння підозрюваного у момент вчинення кримінального правопорушення не належать до охоронюваної законом таємниці (у даному випадку – лікарської), оскільки не вказують ні на факт звернення особи за медичною допомогою, ні на дані про хворобу (діагноз, епікриз тощо) особи, ні про застосоване лікування, тобто не охоплюються предметом цієї охоронюваної законом таємниці.

Постанова колегії суддів Першої судової палати ККС від 16.02.2021 у справі № 607/17230/19 (провадження № 51-2940км20) – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95067269>.

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо проведення освідування особи та відібрання зразків для експертизи. Рішення, внесені до ЄДРСР, з 2018 року по липень 2024 року / Упоряд.: заступник керівника департаменту аналітичної та правової роботи к. ю. н., доцент Г. М. Зеленов; науковий консультант відділу забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи третьої судової палати секретаріату Касаційного кримінального суду к. ю. н., доцент О. В. Кривцова; управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи. Київ, 2024. – 27 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 so.supreme.court.gov.ua